

יום של תורה

פרשת קרח תשפ"ו

בפרק ט"ז של ספר במדבר אומרת התורה:

ה' / וַיְדַבֵּר אֶל-קָרַח וְאֶל-כָּל-עֲדָתוֹ, לֵאמֹר, בְּקֹר וַיֵּדַע יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקִּדּוֹשׁ, וְהִקְרִיב אֵלָיו; וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר-בוֹ, יִקְרִיב אֵלָיו

ו' / זֹאת, עֲשׂוּ: קָחוּ-לָכֶם מַחְתוֹת, קָרַח וְכָל-עֲדָתוֹ

ז' / וַתָּנוּ בָהֶן אִשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֹת לִפְנֵי יְהוָה, מִחָר, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה, הוּא הַקִּדּוֹשׁ; רַב-לָכֶם, בְּנֵי לֵוִי

הקטורת לעצור מגפה נמסר למשה על ידי מלאך המוות בשעה שעלה לקבל את התורה. אם כן, מדוע משה שולח דווקא את אהרן לעצור את המגפה? מדוע אינו עושה זאת בעצמו?

מקור דברי רש"י הוא בגמרא¹, שם מובא בהרחבה: "וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשַׁעַה שְׁעָלָה מִשֶּׁה לְמָרוֹם אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרַת לִפְנֵי הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מָה לִּילוּד אִשָּׁה בִּיגִינּוּ? אָמַר לָהֶן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לִפְנֵינוּ: חֲמִידָה גְנוּזָה שְׁגִנוּזָה לָךְ תִּשְׁעַ מְאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דוֹרוֹת קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אֲתָה מְבַקֵּשׁ לִיתְנָה לְבָשָׁר וְדָם? "מָה אָנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?" "הִי אֲדַגִּינּוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתֶּנָּה הוֹדֶךָ עַל הַשָּׁמַיִם!" אָמַר לוֹ הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: הַחֲזִיר לָהֶן תִּשׁוּבָה. אָמַר לִפְנֵינוּ: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִתְיָרָא אֲנִי שְׁמָא יִשְׂרָפּוּנִי בְּהִבֵּל שְׁבִפְיָהֶם. אָמַר לוֹ: אַחֲזוּ בְּכֶסֶף כְּבוֹדִי וְחֲזוּר לָהֶן תִּשׁוּבָה. שְׁנֵאמַר:

בעקבות מחלוקת קורח, מביאה התורה שני ניסיונות שנועדו להוכיח כי אהרן הוא בחיר ה' לכהונה. הראשון הוא ניסיון הקטורת, עבודה השייכת לכהנים בלבד. משה מציע לקורח ולעדתו להיכנס למבחן מסוכן: אם אהרן איננו הכהן הראוי, הרי שכל אחד רשאי להקטיר קטורת. אך אם אהרן נבחר מאת ה', אזי כל זר שיקטיר קטורת יהיה חייב מיתה. בסופו של דבר התבררה האמת, וקורח ואנשיו אבדו.

במבט ראשון נראה כאילו מדובר במהלך של הפחדה בלבד. מדוע בחר משה דווקא בניסיון הקטורת, ולא במבחן פשוט ובטוח יותר?

מעניין לראות שבהמשך הפרשה, כאשר פורצת מגפה בעם, שוב משתמש אהרן בקטורת – והפעם כדי לעצור את המגפה. אותה קטורת שהביאה את הפורענות, היא עצמה עוצרת אותה. אולם יש כאן נקודה שדורשת ביאור: רש"י מביא שסוד כוחה של

¹ במדבר י"ז י"א.

² מסכת שבת דף פ"ט ע"ב.

"מֵאַחַז פְּנֵי כֶסֶף פָּרָשׁוּ עָלָיו עֲנָנוּ", וְאָמַר רַבִּי נַחוּם:
מִלְמַד שְׁפִירֵשׁ שְׂדֵי מִזְיוֹ שְׂכִינְתּוֹ וְעֲנָנוּ עָלָיו. אָמַר לְפָנָיו:
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שְׁאַתָּה נוֹתֵן לִי מָה כְּתִיב בָּהּ?
"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". אָמַר
לָהּ: לְמִצְרַיִם יִרְדָּתָם? לְפָרְעָה הִשְׁתַּעַבְדָּתָם? תּוֹרָה לְמָה
תִּהְיֶה לָכֶם! שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם". בֵּין הַגּוֹיִם אַתָּם שְׂרוּיִין, שְׁעוֹבְדֵי עַבְדָּה זָרָה?
שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" –
כָּלוּם אַתָּם עוֹשִׂים מְלָאכָה, שְׁאַתָּם צְרִיכִין שְׁבוּת? שׁוּב:
מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא תִשָּׂא" – מִשָּׂא וּמִתֵּן יֵשׁ בֵּינֵיכֶם?
שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "כִּפֹּד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" – אָב
וְאִם יֵשׁ לָכֶם? שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא תִרְצָח", "לֹא
תִנְאַף", "לֹא תִגְנֹב". קִנְיָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? יֵצֵר הָרַע יֵשׁ
בֵּינֵיכֶם? מִיֵּד הוֹדוּ לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה'י
אֲדַנִּינוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ וְגוֹ", וְאִילוּ "תִּגְנֶה הוֹדֵךְ עַל
הַשָּׁמַיִם" לָא כְּתִיב. מִיֵּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד נֶעֱשֶׂה לוֹ אוֹהֵב
וּמְסֹר לוֹ דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִית שְׁבִי לְקַחְתָּ
מִתְּנוּת בְּאֲדָם" – בְּשֹׁכֵר שֶׁקְרָאוּךָ "אֲדָם", לְקַחְתָּ
מִתְּנוּת. אֵף מְלֶאכֶת הַמָּוֶת מְסֹר לוֹ דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתֵּן
אֶת הַקְּטוֹרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם", וְאוֹמַר: "וַיַּעֲמֵד בֵּין
הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וְגוֹ" – אֵי לָאו דְאָמַר לִיה מִי הָוָה
יִדְעֵ?"

הגמרא מוסיפה שאלמלא גילה מלאך המוות למשה את הסוד הזה, לא היה יכול לדעתו מעצמו. ודבר זה מעורר תמיהה גדולה: וכי הקדוש ברוך הוא עצמו לא היה יכול לגלות למשה את סוד הקטורת?

עוד יש להתבונן בדבר נוסף. התורה מביאה שני ניסיונות כדי לאשר את בחירתו של אהרן. הראשון הוא ניסיון הקטורת, והשני הוא מעשה המטות – שכל נשיא שבט מניח את מטהו באוהל מועד, והמטה שיפרח הוא הנבחר מאת ה'. ברור ששני הניסיונות באים לאותה מטרה. אם כן, מהו הקשר הפנימי בין הקטורת לבין המטה הפורח?

ובענין אהרן, מביא האריז"ל³ יסוד עמוק ומופלא: "עוד דע, כי יש כמה שרשים של נשמות, שנשרו בקליפות, הם ונשיהם בת זוגם, והזכרים יכולים לצאת עתה בעה"ז מתוך הקליפות, אבל נקבותיהם אינם יכולים לצאת כלל עד ביאת המשיח, והם עתה טבועות ומסורות בתוך הקליפות הנקבה, ושכחתי מה שמה, אם היא אגרת בת מחלת, או נעמה אמם של שדים. והנה כל השרש של חור בנה של מרים, לא יצאו נשמות הנקבות שלהם עד ביאת המשיח. ונלע"ד ששמעתי ממורי זלה"ה, כי גם אהרן הכהן לא נשא בת זוגו, כי הוא קרוב לשרש נשמת חור בנה של מרים אחותו כמבואר אצלנו:"

³ שער הגלגולים הקדמה ח'.

⁴ פרשת שמיני דף ל"ח ע"ב.

אהרן נשא לאישה את אלישבע, אחותו של נחשון בן עמינדב. לפי זה נראה שהיא לא הייתה בת זוגו השורשית של אהרן.

אולם קביעה זו מעוררת קושי, שכן דברי הזוהר⁴ נראים סותרים אותה בבירור:

"רבי אלעזר פתח, (שמות ו) ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה. ויקח אהרן. הכל כמו שצריך, הכל כמו שלמעלה. בא וראה, ראויה היתה בת שבע לדוד מיום שנברא העולם. ראויה היתה אלישבע לאהרן מיום שנברא העולם.

מה בין זה לזה? אלא הכל אחד. אבל שם לדין, וכאן לרחמים. כשהתחברה עם דוד - זה לדין, לערוך קרבות ולשפך דמים. כאן באהרן - לשלום, לשמחה, להארת פנים, להתברך. ועל כן נקראת (כך) שם בת שבע, וכאן אלישבע. אלישבע - שהתחברה עם חסד. (בא ראה) בת שבע לדין, לרשת מלכות ולהתגבר."

לפני שנכנסים לביאור דברי הזוהר, יש לעמוד על עצם הסתירה: מצד אחד נראה שאלישבע מיועדת מראש להיות בת זוגו של אהרן, ומצד שני מביא האריז"ל שהיא איננה בת זוגו השורשית. סתירה זו נשארת קשה בדברי המפרשים.

ניגש כעת לדברי הזוהר עצמם. מה פשר ההשוואה בין אלישבע אשת אהרן, המבטאת בחינת חסד, לבין בת שבע אשת דוד, השייכת למידת הדין?

מבאר הרמ"ק כי יש להבין זאת על פי סדר ההנהגה של הספירות. כל גילוי אלוקי בנוי מעשר ספירות, וכאשר ההארה שלמה – כל העשר מאירות יחד. אך כאשר יש פגם, יש צמצום של ההארה, ולעיתים נותרות רק שבע ספירות פעילות. מצב זה של חסרון מגלה דין, ואילו שלמות ההארה מבטאת חסד ורחמים.

לפי זה, בת שבע נקראת כך מפני שהיא בחינת "בת שבע" ממש – גילוי של שבע ספירות בלבד. זהו מצב של צמצום, ומכאן הנהגת הדין, המתבטאת גם במציאות חייו של דוד המלך, ריבוי מלחמות ומאבקים. לעומתה, אלישבע מרמזת על שלמות אחרת: "אלי-שבע", חיבור של שם "אלי" של חסד עם בחינת השבע. כלומר, לא רק שבע ספירות, אלא גילוי שלם שבו גם שם הרחמים מאיר. זהו מצב שבו כל עשר הספירות מאירות בהארה מתוקנת, ולכן הנהגת אהרן היא הנהגת שלום וחסד.

אלא שכאן עולה קושי גדול: אם שתי הנשים שורשן אחד, ושניהם שייכות לאותה נשמה המתלבשת בשני גילויים – פעם בשלמות ופעם בצמצום – כיצד ייתכן

הכהונה. מדוע אפוא אלישבע כמעט ואינה מופיעה בלשון הסוגיה?

תשובה לכך עשויה להתבאר מתוך דברי האריז"ל המביא את דברי חז"ל:

"וְכֵן תִּנָּא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: רְאוּיָה הֵיְתָה לְדוֹד בַּת שֶׁבַע בַּת אֱלִיעֶזֶר, אֲלֵא שְׂאֲכֵלָה פְּנָה - כְּלוּמַר, לִפְנֵי הַזְמַן"

המאמר מגלה כאן עומק גדול. כפי שראינו, אלישבע ובת שבע הן שורש נשמתי אחד. בתחילה, אצל אהרן, היא מגלה שלמות של עשר ספירות. אך בימי דוד היא איננה במדרגתה השלמה, ולכן כאשר דוד פוגש אותה היא נקראת בת שבע. יתר על כן, היא נמצאת אז תחת בעל אחר – אוריה. האריז"ל מגלה כי אוריה אינו אלא גלגול של אהרן הכהן. תפקידו של אהרן בעולם הוא להאיר את מידת החסד, בין השאר על ידי הדלקת שבעת נרות המנורה, שהם כנגד שבע הספירות התחתונות.

וכאן הוא חוזר כביכול כדי להאיר את שבע הספירות של בת שבע, ולהשלים אותן על ידי השפעת שלוש הספירות העליונות של החסד, כדי להביא אותה לשלמותה. לכן, קודם שנישאת לדוד, היא מצויה אצל אוריה. וכאשר דוד ממהר את מיתת אוריה בכך שהוא שולח אותו אל המלחמה, אין לאהרן-שבאוריה זמן להשלים את תיקון מדרגתה של בת שבע.

נמצא מכאן תפקידו האמיתי של אהרן: אינו רק כהן במקדש, אלא מי שממשיך חסד ומתקן את מדרגת הנוקבא ומשלים את החסרונות שבה.

ומכאן הקושי: כיצד ייתכן שנשמה אחת תהיה מיועדת גם לאהרן וגם לדוד? אלא שלפי האריז"ל אין כאן שתי ייעודים שונים, אלא תהליך אחד: אלישבע היא השורש, ובת שבע היא גילוי חסר שצריך תיקון, ואהרן פועל בתוך המציאות כדי להביא את השלמות לידי חיבור עם דוד.

ומדוע דווקא אהרן הוא שנדרש לתפקיד זה?

התשובה נעוצה בשאלה שפתחנו בה. כבר הזכרנו את עניין הקטורת, דרך המאבק של משה עם המלאכים לקבלת התורה. ובעניין זה מביא פרקי דרבי אליעזר:
"הַקְּנָאָה וְהַתְּאֵנָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "רְבוֹן כָּל הָעוֹלָמִים, מֶה אָדָם וְתַדְעָהוּ? אָדָם לְהַבִּיל"

שנשמה זו תהיה מיועדת גם לאהרן וגם לדוד? אם זו באמת "בת זוגו" של אהרן, כיצד היא יכולה להיות גם בת זוגו של דוד מלכתחילה?

ונראה להוסיף נקודה נוספת כדי להשלים את התמונה.

הַגְּמָרָא: מְבִיאה שְׁתֵּי מַחְלוּקוֹת בֵּין רַב וְשְׁמוּאֵל: "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדוֹת הָעֵבְרִיּוֹת וְגו'". רַב וְשְׁמוּאֵל, חָד אָמַר: אִשָּׁה וּבִתָּה, וְחָד אָמַר: כָּלָה וְחַמּוּתָהּ. מֵאֵן דְּאָמַר אִשָּׁה וּבִתָּה - יוֹכְבֵד וּמְרִים, וּמֵאֵן דְּאָמַר כָּלָה וְחַמּוּתָהּ - יוֹכְבֵד וְאֵלִישֶׁבַע."

קטע זה מוכר יחסית, והפרשנים אכן מרבים להביא את הדעה הראשונה, תוך זיהוי מרים כדמות השנייה. אולם הדעה השנייה כמעט ואינה נידונה, עד שהיא נדחקת מן העיון הרגיל של המפרשים.

אלא שהדיון בין רב ושמואל נמשך בגמרא: **"וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמִּילְדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים". רַב וְשְׁמוּאֵל, חָד אָמַר: בְּתֵי כְהוֹנָה וְלוּיָהּ, וְחָד אָמַר: בְּתֵי מַלְכוּת. מֵאֵן דְּאָמַר בְּתֵי כְהוֹנָה וְלוּיָהּ - אֶהְרֹן וּמִשָּׁה. וּמֵאֵן דְּאָמַר בְּתֵי מַלְכוּת - דָּוִד נְמִי מִמְרִים קֶאֱתִי, דְּכַתְּיב: "וְתָמַת עֲזוּבָה אִשֶּׁת כָּלֵב וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת אֶפְרַת וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוּר". וְכַתְּיב: "וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי וְגו'"**

ומבואר בגמרא כי עזובה ואפרת הן אותה אישה, והיא מרים שנקראה כך לאחר תקופת צרעתה.

והמפרשים, מנסים ליישב בין שתי הדעות: לדעה הסוברת מלכות, השכר הוא מלכות בית דוד דרך מרים. ולדעה הסוברת כהונה ולווייה, מדובר על משה ואהרן, כאשר משה הוא לוי ואהרן הוא שורש הכהונה דרך אלישבע.

אולם עיון מדוקדק מעלה קושי ביחס לאלישבע. בתוך הסוגיה אין היא נזכרת באופן ממשי באף אחת מן הדעות. הדעה העוסקת במלכות אינה כוללת אותה כלל, שהרי דוד אינו עובר דרכה. ואף הדעה העוסקת בכהונה ולווייה מתמקדת במשה ואהרן עצמם, ולא מציגה את אלישבע כמרכיב מרכזי בשכר. והרי בפועל שורש הכהונה אכן מתגלה דרכה, אך היא עצמה אינה מוצגת כ"הבתים" שניתנו. ואם כן, אילו ביקשו חז"ל לדייק, היו צריכים להזכיר במפורש את בניה – נדב, אביהוא, אלעזר ואיתמר – ולתארה כיסוד בית

⁵ מסכת סוטה דף י"א ע"ב.

⁶ ראה בין היתר מהרש"א.

⁷ שער הפסוקים פרשת וארא.

⁸ מסכת סנהדרין דף ק"ז ע"א.

⁹ פרק י"ג.

במהות האדם עצמו. לאדם יש חמישה רבדי נשמה – נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה – וכל רובד שייך לעולם רוחני אחר. בכך הוא יצור ייחודי, המחבר בין העולמות. בשונה מן המלאכים, שכל אחד מהם שייך לעולם אחד בלבד ואינו מסוגל להשפיע על עולם אחר, האדם כולל בתוכו חלק מכל העולמות, ולכן בכוחו "לאחד את העולמות".

זהו עומק דברי המדרש על בריאת האדם. כאשר נאמר¹² "נַעֲשֶׂה אָדָם" בלשון רבים, אין זה רק ביטוי של ענוה, אלא רמז לכך שכל חלקי הבריאה השתתפו ביצירתו של האדם, וכל נברא נתן בו חלק מעצמו כדי לאפשר את חיבור העולמות דרכו.

מכאן נוצרות שתי קבוצות: אלו שהסכימו להשתתף בבריאה, ואלו שסירבו – ובראשם מלאך המוות – אשר ירדו כדי לעכב את קיום האדם.

מבואר באריז"ל שמלאך המוות התנגד משום שלדעתו אין לאדם זכות לקבל את כוחותיו, ולכן ביקש להעמידו במבחן של בחירה ומעשה. האדם נכשל בתחילה ונפל תחת שלטון המוות. אך במתן תורה, משה רבנו עולה למרום ומצליח להתגבר על המלאכים ולהכניע גם את מלאך המוות. בכך הוא משלים את התיקון שהתחיל באדם הראשון, ומקבל ממנו את הסוד של הקטורת.

לכן אין לשאול מדוע דווקא מלאך המוות הוא שמגלה את הסוד: אין כאן רק ידיעה, אלא הכרעה של שליטה – מי שולט במי. כאשר משה גובר עליו, הוא מקבל ממנו את נקודת הסוד הפנימית שלו.

מכאן מובן גם תפקידה של הקטורת: היא הכוח שמסוגל להוציא את הניצוצות הטובים מתוך כוחות הטומאה ולהחזירם לשורשם. על ידי הקטורת מתבררות הנשמות השבויות וחוזרות למקורן. תפקיד זה נמסר לאהרן. אמנם מצד שורשו היה ראוי שמה יפעל בכך, אך לאחר חטא העגל נוצר ריחוק בינו לבין העם.

ואכן, קודם לכן חזר עם ישראל על לשונו של הקדוש ברוך הוא שאמר למלאכים: "נַעֲשֶׂה אָדָם", כדי כביכול להשלים את אותה אמירה. אלא שבאותו רגע הופיע אדם הראשון, ולצערנו עבר על ציווי ה'. בני ישראל, בבקשם לתקן את החטא, אומרים¹³: "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", כביטוי לרצונם להשלים את מדרגתם ולתקנה. לכן מופיע מלאך המוות כפי שהופיע אצל אדם הראשון: הוא אמנם מובס בשמים על ידי משה, אך עדיין גובר

דְּמָה, אֵין לוֹ אֵלָא עֲפְרוּ מִשְׁלוֹ". אָמַר לָהֶם: "מָה שְׂאֵתֶם כְּלָכֶם מְקַלְסִים אוֹתִי בְּעֵלְיוֹנִים, הוּא מִיַּחַד אוֹתִי בְּתַחְתּוֹנִים. וְלֹא עוֹד, אֵלָא יְכוּלִים אַתֶּם לְעַמֵּד וְלִקְרֹא שְׁמוֹת לְכָל הַבְּרִיּוֹת שְׂבָרַתִּי?" וְעַמְדוּ וְלֹא יָכֻלוּ. מִיַּד עָמַד אָדָם וְקָרָא שְׁמוֹת לְכָל, שְׁנֵאמַר: "וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה". וְכֹאן, כִּיּוֹן שָׂרְאוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת, שָׁבוּ לְאַחֲרֵיהֶם. אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת: "אִם אֵין אָנּוּ בָּאִים בְּעֵצָה עַל אָדָם זֶה שִׁיחֲטָא לְפָנֵי בּוֹרְאוֹ, אֵין אָנּוּ יְכוּלִין בּוֹ". וְהִיָּה סְמָאֵל שֶׁר גָּדוֹל בְּשָׁמַיִם, וְהַחֲיוֹת מְאַרְבַּע כְּנָפִים וְשָׂרְפִים מִשֵּׁשׁ כְּנָפִים, וְסְמָאֵל מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר כְּנָפִים. מָה עֲשֶׂה סְמָאֵל? לִקַּח כֶּתֶף שְׁלוֹ וַיִּרֵד וַיִּרְאֶה כָּל הַבְּרִיּוֹת שְׂבָרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְלֹא מִצָּא בָּהֶם חֶכֶם לְהַרְעַ כְּנַחֲשׁ, שְׁנֵאמַר: "וְהִנְחֵשׁ הִיָּה עָרוֹם". וְהִיָּה דְמוֹתוֹ כְּמִין גָּמֶל, וְעֵלָה וְרָכַב עָלָיו. וְהַתּוֹרָה הִיָּתָה צוּעֵקַת וְאוֹמְרַת: מָה סְמָאֵל? עֲכָשׁוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַתָּה לְמַרְדּ בְּמָרוֹם?"

ה"ועוד לא אלא"¹⁰ מתעכב על רצונו של מלאך להזיק לבריאת ה'. כיצד ייתכן שמלאך עליון כל כך מבקש להתנגד למעשה ה'? מבאר המאמר כי שורש פעולתו אינו שנאה אלא דווקא אהבה לבוראו. כך עולה מן המדרש: כאשר המלאכים רואים את האדם הראשון הם אומרים שיש בכוחו להכשיל את הבריאה כולה, ולכן אם לא יגרמו לו לחטוא לא יוכלו לעמוד מולו.

מהי משמעות טענתם?

שורש הדבר הוא במתן תורה. התורה היא "אוצר גנוז" בשמים, וכל בריאה מבקשת לזכות בה כדי להתקרב יותר לבורא. המלאכים, בהיותם היצורים הרוחניים העליונים ביותר, סברו שהתורה ראויה להם. הופעת האדם, המסוגל לפעול גם בעולמות שהם אינם יכולים להגיע אליהם, ערערה את מעמדם וגרמה להם לחשוש.

ואכן, אין מדובר במלאך יחיד: כל מלאכי השרת ביקשו לפגוע באדם, ורק השטן הוא שפעל בפועל. אף שטעותו חמורה והיא גוררת ירידה ממדרגתו, מבואר בדברי המפרשים שבסוף התיקון אף הוא יתעלה.

במדרש זה אנו מוצאים דמיון ברור לסוגיה שהובאה בגמרא לגבי מתן תורה, שם המלאכים טוענים שוב נגד מסירת התורה לבשר ודם. מכאן מחבר בעל ה"ועוד לא אלא" בין שני האירועים – בריאת האדם ומתן תורה – כשלב אחד של אותו עימות רוחני.

אלא שבמתן תורה מתגלה נקודה חדשה: המלאך כבר איננו אויב מוחלט, אלא חלק ממערכת ההנהגה. האריז"ל¹¹ מבאר שההבדל בין שני המצבים נעוץ

¹⁰ על מדרש זה.

¹¹ ליקוטי תורה פרשת כי תשא.

¹² בראשית א' כ"ו.

¹³ במדבר י"ז כ"ג.

על העם בפועל. משום כך נדרש גורם נוסף שילחם בו בתוך מציאות עם ישראל, והוא אהרן ובניו.

כך מתברר שכל המהלך – מאדם הראשון, דרך המלאכים, ועד מתן תורה וקטורת – הוא מערכת אחת של תיקון, שבה האדם והכהונה פועלים להשבת כל הכוחות אל מקורם.

לכן מובן מדוע המאבק סביב טענותיו של קורח מתרחש דווקא סביב הקטורת. משה רבנו אינו משתתף במבחן עצמו, שכן הוא אינו חלק מן ההתמודדות. המטרה היא לברר מי מסוגל להוציא את ניצוצות החיים מתוך כוחות הטומאה ולהשיבם למקומם.

אהרן מצליח בכך, ואילו קורח נכשל – ולכן הוא נבלע באדמה, מקום המבטא את תחום אחיזתו של מלאך המוות, ושם הוא נופל תחת שליטתו. אהרן אמנם ניצל ממעשה הקטורת, אך עדיין לא הוכח במפורש שהפעולה הועילה בשלמות, ושאכן שוחררו כל ניצוצות החיים שהיו כלואים. זו גם הסיבה לכך שהעם ממשיך להתלונן גם לאחר מיתת קורח.

לכן באה מבחן נוסף – מבחן המטות. כל נשיא שבט נוטל מטה, שהוא עצם יבש ונטול חיים, סמל לדבר מת. השאלה היא מי מסוגל להחיות אותו מחדש. זהו בירור של מי יכול להחזיר את כוח החיים מתוך מה שנדמה כמת, כלומר להוציא שוב את ניצוצות החיים שנפלו ונבלעו בכוחות המוות. אהרן הוא שנבחר, כאשר מטהו פורח, מבלבל ומוציא פרחים. בכך מתברר שהוא אכן מצליח להוציא את ניצוצות החיים ולהחזירם לפעילות.

אין זה מקרה **שהאריז"ל** מונה את ניצוצות הקדושה שנפלו בשבירת הכלים במספר רפ"ח (288). לפי זה ניתן להבין את לשון התורה:

וַיְהִי מִמִּחְרָת, וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל-אֱלֹהֵי הָעֵדוּת, וַהֲנִיחָהּ פָּרַח
מִטֵּה-אֶהָרֹן, לְבֵית לֹוִי; וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ, וַיִּגְמַל
שְׁקָדִים

הפריחה מבטאת את השבת הניצוצות והחזרת החיים מתוך המצב הדומם.

אהרן מצליח "להפריח" את אותם רפ"ח ניצוצות ולהפוך את המטה היבש לעץ חי הפורח מחדש.

מכאן מובן מדוע הגמרא אינה מזכירה במפורש את אלישבע לא בהקשר של בתי הכהונה והלווייה ולא בהקשר של מלכות בית דוד. אישה זו אינה מיועדת לאהרן, אלא לדוד. לכן אין היא תופסת מקום ממשי בהגדרת "הבתים" שניתנו כגמול למיילדות. חז"ל רומזים לכך בכך שאינם מזכירים אותה במפורש. וכן אינה מופיעה באופן גלוי בבניין המלכות, שכן אצל דוד אין היא מגלה את מלוא שלמותה והופעתה.

ממילא מובן גם מדוע **הזוהר** מגדיר אותה כמיועדת לאהרן מששת ימי בראשית. אין הכוונה לייעוד פשוט של נישואין, אלא לתפקיד רוחני: אהרן הוא המעלה את בת שבע למדרגת אלישבע, כלומר משיב אותה לשלמותה העליונה.

ומכאן גם מובן הקשר לדברי **הזוהר** על גלגולים ותיקונים: תפקידו של אהרן הוא להכין את המציאות לחיבור הסופי עם דוד, לאחר השלמת הבירור והוצאת הניצוצות.

ועל פי זה, אהרן צריך להמתין עד שתושלם הוצאת הנשמות מן השבי, ורק אז יזכה גם הוא לבת זוגו האמיתית שעדיין נתונה תחת אחיזת מלאך המוות. משום כך הקדוש ברוך הוא מקדש אותנו לכהן גדול, וכן את זרעו אחריו, כי תפקידם הוא להשיב את אותן חלק שהסטרא אחרא מנעה מאדם הראשון ולא הסכימה למסרו אלא למשה בלבד.

ובכך חוזר עם ישראל ומתחבר שוב למשה רבנו, כדי להתחיל תהליך של תיקון ושל חזרה למדרגת השלמות, עד ביאת המשיח במהרה בימינו, אמן ואמן.

שבת שלום.

יהודה משה שרביט

כדי להקדיש את דבר התורה הבא לעילוי נשמת או לברכה, ניתן ליצור קשר בכתובת המייל

yamcheltorah@gmail.com